

Zaznavna razsežnost varnosti¹

Marjan Malešič

Uvod

345

V Sloveniji so se nekatere z varnostjo povezane spremenljivke v javnomnenjskih raziskavah pojavljale že prej, prevojna točka pa je bila ustanovitev Obramboslovnega raziskovalnega centra leta 1985, ko je tovrstno raziskovanje postalo stalno, zlasti po letu 1990, ko je preučevanje javnega mnenja o varnostnih temah postalo sistematično, dosledno in do določene mere tudi standardizirano (Malešič, 2014: 9). Proučevanje javnega mnenja tako prežema raziskovanje na obramboslovnem področju že od začetka, v tem poglavju pa se osredotočamo na raziskavi Slovensko javno mnenje (SJM) 2023/2 in 2024/1.

Poudariti je treba, da so se okoliščine proučevanja javnega mnenja v zadnjem obdobju bistveno spremenile. Vse pogostejše se pojavljajo vprašanja o zanesljivosti in smiselnosti proučevanja javnega mnenja, ne le med politiki, temveč tudi v strokovnih in znanstvenih krogih. Miller (2017: 205) meni, da so razlogi za krizo javnomnenjskega raziskovanja upadajoča pripravljenost ljudi za sodelovanje v anketah in konkurenčni alternativni viri podatkov. Miller (ibid.) navaja Roberta Grovesa, ki opozarja, da imajo nekatere ankete zaradi zavračanja sodelovanja le devetodstotno realizacijo vzorca, pri čemer ne vidi, kako bi lahko presegli družbene sile, ki spodbujajo takšno vedenje ljudi. Po drugi strani pa Eleanor Singer (cit. po Miller, 2017: 205) meni, da je smiselno vlagati denar in energijo v zagotavljanje reprezentativnega vzorca, če verjamemo, da je spraševanje ljudi o določenih temah koristna dopolnitev informacij, pridobljenih z uporabo drugih družboslovnih metod. Tudi mi izhajamo s tega stališča, saj smo v preteklosti že ugotavljali, da je javno mnenje o varnostnih temah premišljeno in racionalno, sorazmerno stanovitno in dosledno (Malešič in Vegič, 2007). To pomeni, da ima

1 Prispevek je rezultat raziskovanja v okviru NRP Obramboslovje (P5-0206), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS.

anketna metoda pomembno mesto v družboslovnem raziskovalnem pristopu, ki temelji na triangulaciji kvantitativnih in kvalitativnih metod proučevanja.

Hkrati to ne pomeni, da se ne zavedamo dilem in pasti, ki jih prinaša sodobno proučevanje javnega mnenja. Omenimo anketo kot tradicionalno metodo, ki sega v genezo empiričnega raziskovanja na družboslovnem področju, danes pa imamo na voljo na sodobni tehnologiji temelječe in vse bolj sofisticirane statistične prijeme, kar narekuje nujnost smotrnega in pazljivega izbora ter obdelave podatkov. Ključno je tudi razmerje med teorijo in instrumentom (vprašalnikom), saj je instrument utemeljen v teoriji in je logična posledica postopne razgradnje teoretične konceptualizacije določene teme (teorija – vsebinski sklopi – podmene – spremenljivke – kazalniki – instrument/vprašalnik). Tak pristop, ki ga pri proučevanju javnega mnenja uporabljajo akademske raziskovalne institucije, gotovo prispeva k zanesljivosti pridobljenih podatkov in k njihovi verodostojni interpretaciji. Pomembna sta tudi izbor besed in način ubesedovanja vprašanj, saj to vpliva na odgovore respondentov. Pri klasični izvedbi raziskave ima z vidika verodostojnosti podatkov velik pomen tudi odnos med anketarjem in respondentom, saj anketar psihološko vpliva na slednjega in ustvarja določena pričakovanja, kar lahko povzroči sugestijo in induciranje odgovorov. Kot smo že omenili, je lahko problem tudi vzorčenje, pri čemer ne gre le za to, da se ljudje izogibajo anketam, ampak tudi za oblikovanje panelov respondentov, ki predstavljajo bazo za vzorčenje pri vsaki anketi, kar pomeni odklik od naključnega vzorčenja prebivalcev določene skupnosti.

Poseben vpliv na javno mnenje imajo v zadnjem času novi družbeni mediji, kar se je še posebej pokazalo med krizo, ki jo je povzročil virus covid-19. Družbeni mediji imajo posebno težo v komuniciranju, saj omogočajo pretok informacij v realnem času. Razumeti je treba naravo in strukturo spontano nastajajočih skupnosti v družbenih medijih ter vrste vsebin, ki jih ti mediji oblikujejo in širijo. Digitalna povezanost navadnim ljudem dodatno omogoča aktivno sodelovanje pri socialni konstrukciji različnih, tudi kriznih dogodkov. V preteklosti je bilo komuniciranje v veliki meri utemeljeno na pristopu top-down (od zgoraj navzdol), v katerem so oblasti prek medijev pošiljale obvestila, danes pa postaja vse pomembnejši pristop bottom-up (od spodaj navzgor), ki ga omogoča sodobna tehnologija. Družbeni mediji sicer prinašajo pozitivne učinke v proces komuniciranja, hkrati pa lahko povzročijo številne škodljive nenamerne stranske učinke, kot so širjenje mitov in govoric, stigmatizacija in diskriminacija. Nekaterim vplivnežem ponujajo priložnost, da se uradnim informacijam zoperstavijo s širjenjem napačnih informacij in spodbujanjem nezadovoljstva med ljudmi, kar se vsaj do določene mere odraža tudi v javnem mnenju. To je izziv tudi za tradicionalne medije ter za politične in druge elite, saj se zdi, da v opisanih razmerah njihov vpliv na javnost upada. Hkrati se postavlja vprašanje vpliva javnosti na politiko in zdi

se, da politika dolgoročno ne more biti uspešna, če ne upošteva javnega mnenja o določenih temah. Taka politika izgubi velik del svoje družbene legitimnosti. Tudi to je pomemben razlog za kontinuirano proučevanje javnega mnenja.

Ključna vira podatkov pričujoče analize sta raziskavi SJM 2023/2 in SJM 2024/1, ki sta se nanašali na nacionalno in mednarodno varnost ter na zaščito, reševanje in pomoč ob nesrečah. Obe raziskavi sta bili izvedeni z metodo samoizpolnjevanja s pomočjo spletnega ali pisemskega vprašalnika, v obeh primerih z uporabo standardiziranega vprašalnika. Potekali sta na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev Slovenije in zajeli 1089 (SJM 2023/2) oziroma 992 (SJM 2024/1) respondentov. Obe raziskavi je izvedla Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, v vsebinskem smislu smo ju pripravili sodelavci Obramboslovnega raziskovalnega centra, medtem ko je metodološko spremljanje in izvedbo zagotovil Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Za potrebe primerjalne analize bomo uporabili tudi podatke nekaterih drugih raziskav SJM, ki jih bomo navajali sproti.

Pri interpretaciji podatkov bomo največ pozornosti namenili naslednjim sklopom odvisnih spremenljivk: ogroženost Slovenije, varnostna kultura, Slovenska vojska, mednarodna varnost, mednarodne varnostne strukture, mednarodne operacije in misije ter varstvo pred nesrečami.

Za celovitejšo interpretacijo in razumevanje podatkov, ki jih prinašata raziskavi, je treba orisati varnostni kontekst, v katerem so bili podatki pridobljeni. V zadnjih letih smo soočeni z razgradnjo obstoječe mednarodne varnostne, politične in ekonomske ureditve ter z vzpostavljanjem drugačnih mednarodnih odnosov, tako med nasprotniki kot tudi med zavezniki, kar spremljajo politična in ekonomska nestabilnost, negotovost ljudi in številni oboroženi spopadi², med katerimi izpostavljamo vojno v Ukrajini ter vojno med Izraelom in Hamasom, ki povzročata nepojmljivo človeško trpljenje. Vse več je dokazov, ugotovitev in pričevanj, ki vojno v Gazi označujejo kot genocid Izraela nad palestinskim civilnim prebivalstvom³. Velik

- 2 Ženevska akademija za mednarodno humanitarno pravo in človekove pravice spremlja 110 oboroženih spopadov po svetu, med katerimi so tako nedavno začeti kot tudi tisti, ki trajajo že več kot pol stoletja (Geneva Academy, 2025). Nekateri so aktivni, drugi zamrznjeni.
- 3 Posebna poročevalka ZN za človekove pravice na zasedenih palestinskih ozemljih Francesca Albanese je ob obisku Slovenije 8. julija 2025 potrdila, da v Gazi poteka genocid (MMC RTV SLO). 4. avgusta 2025 je posebni poročevalec ZN za hrano Michael Fakhri izjavil: »Izrael strada Gazo. To je genocid.« (MMC RTV SLO.) Mednarodno združenje strokovnjakov za proučevanje genocida je 31. avgusta 2025 sprejelo resolucijo, ki to potrjuje (IAGS, 2025). Neodvisna preiskovalna komisija Sveta ZN za človekove pravice je 16. septembra 2025 ugotovila, da je Izrael v Gazi zagrešil genocid (Gritten in Foulkes, 2025).

varnostni problem predstavljajo podnebne spremembe, ki se, razen tega, da vplivajo na pogostost in jakost nesreč, povezujejo tudi z drugimi pojavi, kot so okoljski kriminal, migracije, zdravje, terorizem, nasilni državljanski protesti in nasilen odziv varnostnih struktur nanje ter celo oboroženi spopadi, ki lahko imajo vzroke tudi v zaostrenih razmerah, ki jih spodbujajo podnebne spremembe⁴. V Sloveniji so naravne in druge nesreče v zadnjih letih vse pogostejše in intenzivnejše, med najzahtevnejšimi pa lahko izpostavimo epidemijo, ki jo je povzročil virus covid-19, ki je v naši državi do 31. julija 2024 zahtevala 10.106 smrtnih žrtev (Covid-19 sledilnik, 2025), uničujoč požar na Krasu leta 2022 in katastrofalne poplave v letu 2023, ki so prizadele večji del države in so jih spremljali zemeljski plazovi. Tu so še stanje na področju kriminala, korupcije, ilegalnih migracij, kibernetских napadov.

Dejansko in zaznano ogrožanje varnosti

Kot smo ugotovili v uvodnem poglavju knjige, imajo različni viri ogrožanja varnosti družbe svojo **objektivno in subjektivno razsežnost**. Pri subjektivni razsežnosti je zelo pomembno, kako državljanke in državljani določene države ogroženost zaznavamo, pri čemer se lahko med seboj zelo razlikujemo, kar se odraža v družbenem diskurzu in posledično v javnem mnenju.

Raziskava SJM 2023/2 razkriva, da se slovenska javnost na splošno počuti bistveno manj varno (61 % respondentov se počuti varno) kot pred desetletjem (79 % se jih je počutilo varno), kar je gotovo posledica številnih nesreč in drugih kriz, ki so v zadnjem obdobju prizadele Slovenijo in njeno mednarodno okolje, na kar smo opozorili uvodoma. Pregled raziskav SJM o varnosti po letu 2000 pokaže, da je splošni občutek varnosti potrjen cikličnim spremembam in da je bil najvišje izmerjen v letih 2003 in 2005 (proces vstopanja in članstvo Slovenije v EU in Natu), najnižje pa v letih 2012 (kot posledica globoke gospodarske in socialne krize) in 2023 (kot posledica različnih varnostnih kriz).

Med konkretnimi dejavniki ogrožanja varnosti Slovenije slovenska javnost (SJM 2023/2) največjo težo pripisuje uničevanju okolja (povprečna vrednost 3,12 na lestvici od 1 – sploh ne ogroža – do 4 – zelo močno ogroža), naravnim in tehnološkim nesrečam (3,12), kriminalu (3,11), gospodarskim in socialnim problemom (3,11) ter zlorabi alkohola, drog in drugih psihoaktivnih substanc (3,09). Pri zaznavi posameznih dejavnikov ogrožanja varnosti Slovenije opazimo

4 Več v Malešič, 2023.

pomembno razliko glede na SJM 2012/1, saj so se socialno-ekonomski dejavniki s prvih mest umaknili uničevanju okolja in nesrečam⁵. Med sorazmerno najmanj zaznanimi viri ogrožanja so še vedno vojaške grožnje drugih držav (2,56) in terorizem (2,28), vendar se je njuna vrednost glede na leto 2012 skoraj podvojila. Zanimivo je, da nalezljive bolezni, kljub izkušnji z virusom covid-19, v zaznavi ljudi niso bistveno bolj ogrožajoče, kar lahko pomeni, da javnost to izkušnjo dojema kot enkratni dogodek.

Varnostna kultura

Varnostno kulturo najkrajše opredelimo kot skupek idej, norm, vrednot, običajev in oblik vedenja, ki vplivajo na varnost določene skupnosti.

Tabela 1: Stvari, za katere je vredno tvegati in tudi nekaj žrtvovati

1 -	enakost med spoloma	34,3
2 -	zaščita okolja	67,5
3 -	svetovni mir	70,1
4 -	boj proti rasizmu	37,0
5 -	obramba Slovenije	55,4
6 -	versko prepričanje	11,6
7 -	združevanje Evrope	17,9
8 -	boj proti revščini	68,8
9 -	svoboda posameznika	63,3
10 -	človekove pravice	78,7
-8 -	nič od tega, neodločen	3,4

Vir: SJM 2023/2.

⁵ Podrobnejša analiza preteklih podatkov SJM o okoljskih vprašanjih in podnebnih spremembah je pokazala, da so prebivalce Slovenije negativni pojavi v okolju vse bolj skrbeli, vendar jih niso nujno zaznavali kot nekaj, kar vpliva na njihovo vsakdanje življenje, vključno z varnostjo (Malešič, 2023). To se je zdaj spremenilo.

Poznavanje vrednotne usmerjenosti ljudi je, podobno kot poznavanje zaznave ogroženosti, pomembno, saj vpliva na odnos javnosti do drugih varnostnih vprašanj, predstavljenih v tem poročilu. Raziskava SJM 2023/2 kaže, da so ključne vrednote, za katere je slovenska javnost pripravljena tvegati in nekaj žrtvovati, zaščita človekovih pravic, svetovni mir, boj proti revščini, zaščita okolja in svoboda posameznika (Tabela 1). Med manj pomembnimi vrednotami sta boj proti rasizmu in enakost med spoloma, najmanjšo težo pa imata združevanje Evrope in versko prepričanje ljudi. Obramba Slovenije se s 55-odstotno podporo uvršča tik za skupino najpomembnejših vrednot.

Medletna primerjava podatkov razkriva, da ima večina ključnih vrednot v zadnjih desetletjih stabilen trend, največja sprememba pa je prav pri obrambi Slovenije. Ta vrednota je bila za ljudi zelo pomembna v devetdesetih letih in na prehodu v novo tisočletje, nato pa je njen pomen začel upadati, tako da je leta 2012 znašal le 18 odstotkov. Maloprej navedeni podatek kaže, da se je v zadnjem desetletju pomen obrambe Slovenije kot vrednote v javnosti potrojil.

Zaostrene varnostne razmere, o katerih pričajo rezultati o splošnih občutkih (ne)varnosti in o pomenu posameznih dejavnikov ogrožanja varnosti Slovenije, bodo prej ali slej zahtevale angažma državljanek in državljanov na različnih področjih zagotavljanja varnosti. Odraz varnostne kulture je tudi pripravljenost ljudi, da na različne načine sodelujejo pri obrambi pred morebitno oboroženo agresijo (Tabela 2).

Tabela 2: Vedenje ljudi v primeru oborožene agresije na Slovenijo

1 -	boril bi se z orožjem	22,9
2 -	boril in upiral bi se na kak drug način	36,9
3 -	ne bi se niti boril niti upiral	5,5
-8 -	ne vem, ne morem oceniti	34,0
-9 -	b.o.	0,7

Vir: SJM 2023/2.

23 % ljudi bi se borilo z orožjem, kar je glede na demografsko strukturo družbe spodbudno in presega rezultat, izmerjen leta 2012 (20 %), kar pri tej spremenljivki prvič po letu 2000 krivuljo obrača navzgor. Delež respondentov, ki bi se borili in upirali na kak drug način, dosega skoraj dve petini vprašanih, je primerljiv s tistim izpred dobrega desetletja in obeta velike možnosti za raznolike oblike nenasilne obrambe in odpora morebitni agresiji, ki jih na primer ves čas vojne Ruske federacije proti Ukrajini samostojno ali ob koordinaciji državnih

institucij izvaja del ukrajinske civilne družbe⁶. Odstotek respondentov, ki se ne bi niti borili niti upirali, je zelo nizek, v bistvu petkrat nižji kot pred dobrim desetletjem. Nenavadno visok, tudi v časovno primerjalni perspektivi, je tretjinski delež tistih, ki svoje vloge ob morebitni agresiji na državo ne morejo oceniti.

Križanje odvisnih in neodvisnih spremenljivk pokaže, da bi se med moškimi polovica borila z orožjem, druga (skoraj) polovica pa bi se borila in upirala na drug način. Med ženskami bi se jih 15 % borilo z orožjem, kar je zanimivo, saj je približno tak tudi delež žensk v Slovenski vojski, medtem ko bi se jih tri četrtine borilo in upiralo na drug način. Modaliteta »boril bi se z orožjem« je dokaj enakomerno razporejena po vseh starostnih skupinah. S starostjo narašča delež tistih, ki bi se borili in upirali na drug način, medtem ko je med prebivalstvom do 45. leta starosti v povprečju trikrat več tistih, ki se ne bi niti borili niti upirali, kot med starejšimi od 45 let. Najmanjši delež tistih, ki bi se borili z orožjem, je med višje in visoko izobraženimi prebivalci, največji pa med podeželskim prebivalstvom.

Kakšen je odnos slovenske javnosti do izobraževanja in usposabljanja mladih na varnostnem področju in katere dodatne vsebine bi bile najprimernejše za vključitev v socializacijski proces srednješolcev?

Tabela 3: Uvedba dodatnih predmetov v srednje šole

1 -	mirovna vzgoja	1,4
2 -	obrambna vzgoja	1,9
3 -	vojaška vzgoja	2,9
4 -	zaščita in reševanje (npr. prva pomoč, ravnanje ob nesrečah)	28,5
5 -	verska vzgoja/verouk	2,2
6 -	človekoljubje	8,6
7 -	kultura miru in nenasilja (npr. reševanje konfliktov, nenasilna komunikacija, mediacija)	32,2
8 -	ekologija	7,7
9 -	državljska vzgoja	8,4
-8 -	ne vem	5,6
-9 -	b.o.+	0,6

Vir: SJM 2023/2.

Kultura miru in nenasilja, ki med drugim vključuje teme reševanja konfliktov, nenasilnega komuniciranja in mediacije, je predmet, ki ima v javnosti tudi v daljši časovni perspektivi sorazmerno najvišjo podporo (Tabela 3). Zelo veliko je v primerjavi s stanjem v zadnjih dvajsetih letih pridobilo področje zaščite, reševanja in pomoči ob nesrečah, katerega izmerjena vrednost se je podvojila. Na drugi strani pa se je v tem obdobju podpora predmetu z okoljskimi vsebinami prepolovila, kar je glede na stanje v okolju in njegove varnostne implikacije presenetljivo. Predmeti, ki bi krepili politično in varnostno kulturo mladih, torej državljanska vzgoja, obrambna vzgoja in vojaška vzgoja, imajo v javnosti zelo nizko podporo.

V kontekstu varnostne kulture je zanimivo tudi vprašanje, kako bi se ljudje odzvali, če bi se njihov otrok odločil za vojaški poklic. Zgolj 16 % vprašanih bi svojemu otroku tako odločitev odsvetovalo, drugi bi imeli pomisleke, vendar bi spoštovali njegovo odločitev (38 %), se ne bi vmešavali v njegovo odločitev (18 %) ali pa bi njegovo odločitev podprli (17 %).

352

Zaupanje v varnostne institucije

Kot kaže raziskava SJM 2023/2, je zaupanje v slovenske institucije, ki se ukvarjajo z varnostjo ljudi v Sloveniji, v povprečju visoko. To še posebej velja za gasilce (povprečna ocena 9,05 na lestvici od 0 do 10) in civilno zaščito (8,30). Zaupanje uživata tudi Slovenska vojska (6,01) in policija (5,97), nekoliko manj obveščevalne službe (5,16). Med mednarodnimi organizacijami je najbolj zaupanja vredna EU (4,61), sledijo ZN (4,13) in Nato (4,08). Med političnimi institucijami prednjači predsednica republike (4,68) pred Državnim zborom (3,89) in vlado (3,76). Zaupanje bankam dosega povprečno vrednost 4,96, sodiščem pa 4,72. Najnižje zaupanje med navedenimi institucijami uživajo cerkev in duhovniki (3,27)⁷.

Iz podatkov je razvidno, da slovenske varnostne institucije v povprečju uživajo večje zaupanje javnosti kot mednarodne organizacije, te pa v povprečju večje zaupanje kot domače politične institucije. Prav tako velja, da je zaupanje v »uniformalne« nacionalnovarnostne institucije večje kot v institucije zakonodajne, izvršne in sodne oblasti, pri čemer sodna oblast prednjači pred zakonodajno in izvršno. Najmanj pa javnost zaupa vladi ter cerkvi in duhovnikom. Kljub nezaupanju v vlado je zaupanje ljudi v to, da bodo oblasti prebivalstvo ob naravni ali

7 Poudariti je treba, da ta raziskava ni merila stopnje zaupanja v družino, izobraževalni sistem, zdravstveni sistem in sistem socialnega varstva, ki jih nekatere druge raziskave vključujejo.

drugi nesreči pravočasno opozorile na nevarnost in celovito obveščale o nesreči, sorazmerno visoko, saj dosega 52 % (zaupam in povsem zaupam), dobra četrtina vprašanih omahuje (niti zaupam niti ne zaupam), nezaupanje pa je na nizki ravni (14 %) (Malešič, 2025(1)).

Zaupanje ljudi v Slovensko vojsko (SV) je ključnega pomena, saj predstavlja pomemben kazalnik njene družbene legitimnosti. Prej predstavljena ocena 6,01 na lestvici od 1 do 10 in tretje mesto na seznamu vseh merjenih institucij kažeta sorazmerno visoko stopnjo zaupanja javnosti v Slovensko vojsko, pri čemer je treba upoštevati dve pomembni dejstvi. Prvič, tretje mesto na seznamu navedenih institucij je visoko, vendar je doseženo v kontekstu splošno nižjega zaupanja javnosti v večino institucij. Drugič, v mednarodni primerjavi sodi Slovenija med države, v katerih je stopnja zaupanja v vojsko nižja od globalnega povprečja, saj se v večini držav po svetu vojska z bistveno višjimi stopnjami zaupanja uvršča na prvo ali drugo mesto med vsemi družbenimi institucijami (prim. Garb in Malešič, 2016).

Dosedanje analize so pokazale (Malešič in Vegič, 2007; Malešič, 2014; Garb in Malešič, 2016), da na zaupanje javnosti v Slovensko vojsko pozitivno ali negativno vplivajo različni dejavniki, med njimi sodelovanje pri nudenju zaščite, reševanja in pomoči ob nesrečah, kakovost izvajanja drugih nalog, na primer mirovnih operacij in pomoči policiji pri širšem varovanju državne meje, stopnja strokovnosti in usposobljenosti vojakov, pripravljenost vojske za izvajanje obrambnih nalog, sumi korupcije pri nabavah vojaške opreme in oborožitve, politizacija vojske in organizacijske težave, nespoštovanje hierarhije in kršenje discipline.

Naloge Slovenske vojske, uspešnost njenega delovanja in ugled

Odnos javnosti do Slovenske vojske smo v nadaljevanju merili z odgovori na vprašanje, ali bo Slovenija v prihodnosti še potrebovala vojsko. Da je to »zelo verjetno« ali »verjetno«, meni skupaj 55 % vprašanih. Četrtina vprašanih meni, da je to malo verjetno, zelo malo je tistih, ki menijo, da to sploh ni verjetno (4 %), medtem ko drugi ne vedo, kako odgovoriti. Primerjava teh podatkov s tistimi izpred dobrega desetletja (prim. Malešič, 2014: 48) pokaže, da se je v zadnjem času prepričanje javnosti o nujnosti obstoja vojske izrazito okrepilo, saj je tedaj le tretjina vprašanih menila, da bomo vojsko še potrebovali (seštevek odgovorov »zelo verjetno« in »verjetno«), medtem ko je bila skoraj polovica vzorca prepričana, da je to »malo verjetno«, 12 % pa, da »sploh ni verjetno«.

Vojske sodobnih držav izvajajo različne naloge, kar je v veliki meri odvisno od vojaške ogroženosti države, umeščenosti vojske v sistem nacionalne varnosti, njenih zakonskih pooblastil in konkretnih nalog, civilno-vojaških razmerij ter stopnje civilnega, demokratičnega nadzora nad vojsko. Tabela 4 kaže, da slovenska javnost izrazito naklonjeno sprejema naslednjih pet nalog vojske, in sicer po tem vrstnem redu: pomoč v primeru naravnih in ekoloških nesreč ter drugih kriz, varovanje države pred morebitnim zunanjim napadalcem, vojaško usposabljanje, boj proti terorizmu in pomoč policiji pri varovanju meje pred nezakonitimi migranti. To je v precejšnji meri skladno z zakonsko opredelitvijo nalog Slovenske vojske⁸.

8 37. člen Zakona o obrambi:

- 1) Naloge Slovenske vojske so: izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe; zagotavlja potrebno ali zahtevano pripravljenost; ob napadu na državo izvaja vojaško obrambo; ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju; izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami.
- 2) Slovenske vojske ni dovoljeno uporabljati za politično ali strankarsko dejavnost ali namen.
- 3) O sodelovanju vojske pri zaščiti in reševanju odloča vlada, v nujnih primerih pa minister na predlog poveljnika civilne zaščite Republike Slovenije oziroma načelnik generalštaba po pooblastilu ministra.
- 4) Slovenska vojska lahko sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja v skladu z načrti in po predhodni odločitvi vlade. Pripadniki Slovenske vojske pri opravljanju teh nalog nimajo policijskih pooblastil.

37.a člen Zakona o obrambi:

Če to zahtevajo varnostne razmere, lahko Državni zbor na predlog vlade z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev odloči, da pripadniki Slovenske vojske skupaj s policijo pri širšem varovanju državne meje, v skladu z načrti in po predhodni odločitvi vlade iz četrtega odstavka prejšnjega člena, izjemoma izvajajo tudi naslednja pooblastila: opozarjajo; napotujejo; začasno omejujejo gibanje oseb; sodelujejo pri obvladovanju skupin in množic.

Tabela 4: Naloge vojske v družbi

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	V celoti se strinjam	Ne vem	B.o.+
	1	2	3	4	5	-8	-9
a. Vojska naj varuje državo pred morebitnim zunanjim napadalcem.	0,6	1,3	2,8	37,9	51,0	4,5	1,9
b. Vojska naj sodeluje pri gradnji cest, spravilu pridelkov in pri drugih javnih delih.	5,7	16,8	18,4	30,7	19,1	7,0	2,4
c. Vojska naj vzgaja mladino v domoljubnem duhu.	5,6	12,1	18,2	37,5	16,7	7,3	2,6
d. Vojska naj pomaga v primeru naravnih in ekoloških nesreč ter drugih kriz.	0,1	0,8	2,3	33,5	57,6	3,3	2,4
e. Če se zdi to potrebno, naj vojska prevzame državno oblast v svoje roke.	31,6	27,1	18,7	6,8	2,9	10,2	2,6
f. Vojska naj skrbi za vojaško usposobljenost.	0,3	0,8	4,2	46,0	41,3	4,9	2,6
g. Vojska naj sodeluje v mednarodnih operacijah in misijah.	3,7	9,0	21,7	40,4	13,9	8,7	2,7
h. Vojska naj v času večjih stavk nadomešča stavkajoče delavce.	34,2	32,9	12,4	5,9	2,4	9,6	2,7
i. Vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti.	6,8	12,6	16,7	38,0	17,5	5,7	2,7
j. Vojska naj pomaga policiji pri varovanju meje pred prehodi ilegalcev.	2,0	4,0	7,6	41,3	37,7	4,7	2,7
k. Vojska naj sodeluje v boju proti terorizmu.	0,6	2,8	8,6	39,7	39,3	5,9	3,1

Povprečna ocena posameznih nalog vojske v družbi:

a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.
4,47	3,45	3,53	4,57	2,11	4,37	3,58
h.	i.	j.	k.			
1,97	3,51	4,17	4,26			

Vir: SJM 2023/2.

Dobra polovica vprašanih meni, da Slovenska vojska deluje dobro, med njimi je majhen delež takih, ki menijo, da deluje zelo dobro. Četrtnina vprašanih meni, da njeno delovanje ni ne dobro ne slabo, slabo oceno pa ji daje 7 % respondentov. Petnajst odstotkov vprašanih delovanja Slovenske vojske ne more oceniti. V preteklih dveh desetletjih se je ugled Slovenske vojske na lestvici od 1 do 10 (pri čemer 1 pomeni »zelo majhen ugled«, 10 pa »zelo velik ugled«) po presoji javnosti gibal okoli ocene 6, tako je tudi v raziskavi SJM 2023/2, saj je vrednost 6,25.

Soočena s približno 15-odstotnim deležem žensk v Slovenski vojski, relativna večina javnosti meni, da je ta odstotek ustrezen (47 %), medtem ko petina meni, da je prenizek, le 4 % pa, da je previsok. Drugi ne vedo, kako bi to ocenili oziroma na to niso odgovorili. Če upoštevamo le odločene, takih je 83 %, jih večina (57 %) nasprotuje rešitvi Ministrstva za obrambo, po kateri se lahko ob določenih pogojih v Slovenski vojski zaposlujejo tudi kandidati z osnovnošolsko izobrazbo, manjšina (43 %) pa to odobrava. Občasno se v Sloveniji obujajo razprave o ponovni uvedbi obveznega vojaškega roka. Relativna večina vprašanih (44 %) tega ne odobrava in meni, da bi služenje vojaškega roka moralo ostati prostovoljna izbira. Četrtnina vprašanih meni, da naj se to služenje ponovno uvede, vendar zgolj za moške državljane, medtem ko je 15 % vprašanih za uvedbo obveznega služenja vojaškega roka za moške in ženske. Skupno je takih, ki podpirajo ponovno uvedbo obveznega vojaškega roka za moške, 40 %⁹.

Križanje odvisnih in neodvisnih spremenljivk razkrije, da so ženske manj naklonjene uveljavitvi obveznega služenja vojaškega roka za vse državljane in državljanke kot moški in da bolj izrazito podpirajo idejo, naj bo to domena moških oziroma naj služenje vojaškega roka ostane prostovoljno. Zanimivo je, da starost ne vpliva značilno na odnos do tega vprašanja. Respondenti z višjo ali visoko izobrazbo se bolj izrazito zavzemajo, da naj služenje vojaškega roka ostane prostovoljno, enako velja za urbano prebivalstvo.

Obrambni izdatki, ki omogočajo delovanje Slovenske vojske, so v slovenski politiki in civilni družbi zelo protislovna tema, kar je pokazala tudi razprava o predlogu referenduma na to temo in njegov preklic ob koncu poletja 2025. Tudi javnost se je do nedavna (podatki raziskav SJM 2009/2 in SJM 2012/1) večinsko zavzemala za znižanje obrambnih izdatkov naše države. Raziskava SJM 2015/1 pa je nakazala preobrat, saj se je tedaj večina zavzemala za ohranitev enake ravni obrambnih izdatkov, kot je veljala do tedaj, medtem ko se je občutno povečal delež tistih, ki so

9 Ta seštevek je treba jemati z določeno rezervo, saj je možno, da bi kdo od tistih 15 odstotkov vprašanih, ki so bili za uvedbo obveznega služenja vojaškega roka za moške in ženske, svojo podporo služenju vojaškega roka za moške umaknil, če uvedba ne bi veljala tudi za ženske.

bili naklonjeni njihovem povečanju, in še bolj občutno zmanjšal delež tistih, ki so zagovarjali njihovo znižanje. Podatki raziskave SJM 2023/2 so dokaj podobni, saj je delež respondentov, ki želijo ohraniti status quo, 40-odstoten, za zvišanje obrambnih izdatkov se jih zavzema 20 %, za znižanje pa 17 %. Presenetljivo je, da skoraj četrtna vprašanih ni podala svojega mnenja.

Mednarodne varnostne strukture in sodelovanje Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah

357

Slovenija že od leta 1997 sodeluje v mednarodnih operacijah in misijah. Iz letnega poročila Ministrstva za obrambo za leto 2024 je razvidno, da je v okviru Nata ministrstvo podpiralo prizadevanja na področju krepitve zavezniške odvrčalne in obrambne drže, ki so bila usmerjena v uresničevanje procesa novega Natovega modela sil, v potrditev regionalnih obrambnih načrtov in prilagoditev Natove poveljniške strukture. Sodelovalo je tudi pri pripravi in oblikovanju političnih smernic Nata za nov cikel njegovega obrambnega načrtovanja.

Aktivnosti so potekale tudi v okviru skupne varnostne in obrambne politike EU ter v projektih Evropske obrambne agencije in Stalnega strukturnega sodelovanja. Skladno s smernicami razvoja evropske obrambne politike ministrstvo vzpostavlja zmogljivosti za hitro napotitev, povečuje sodelovanje pri vojaški mobilnosti ter krepí strukturo poveljevanja in nadzora v zvezi z vojaškimi misijami in operacijami. Zavezalo se je tudi k uvedbi ukrepov odpornosti pred podnebnimi spremembami, začelo je uresničevati pomorsko varnostno strategijo EU in njen akcijski načrt ter pripravljati strategijo o obrambnih in varnostnih vidikih vesolja.

Poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2024 navaja, da je SV leta 2024 sodelovala v petnajstih mednarodnih operacijah in misijah z največ 325 pripadniki na rotacijo. V okviru Nata je delovala v sedmih mirovnih operacijah in misijah, in sicer v Kforju na Kosovu, poveljstvu Nata v Sarajevu, Vojaškem uradu za povezave v Beogradu, dejavnostih Okrepljene prednje prisotnosti in Okrepljene pozornosti ter Natovih dejavnostih v Egejskem morju.

SV je bila aktivna v petih mirovnih operacijah in misijah EU, in sicer v EUFOR Althea v Bosni in Hercegovini, EUTM Mali, EUNAVFOR MED Irini, EUNAVFOR Aspides ter na misiji EU za vojaško pomoč v podporo Ukrajini, pri čemer so slovenski inštruktorji v Nemčiji usposabljali pripadnike ukrajinskih oboroženih sil.

Sodelovala je v dveh mirovniških misijah pod vodstvom ZN, in sicer ZN za nadzor premirja na Bližnjem vzhodu in UNMIK na Kosovu, ter v koalicijski operaciji Neomajna odločnost v Iraku.

Obseg sodelovanja SV v mednarodnih operacijah in misijah je bil na ravni visokih petih odstotkov stalne sestave, težišče delovanja pa je bilo na Zahodnem Balkanu in vzhodnem krilu Nata.

Na vprašanje, kako posamezni mednarodni akterji prispevajo k varnosti v svetu, anketiranci v raziskavi SJM 2023/2 na prvo mesto postavljajo Evropsko unijo (ocena 2,35 na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni pretežno negativno, 3 pa pretežno pozitivno), sledijo Združeni narodi (2,32) in Zveza Nato (2,17). Prevladuje ocena, da velike sile ne vplivajo pozitivno na varnost v svetu, saj se povprečne ocene gibljejo od 1,49 (ZDA) prek 1,46 (Ljudska republika Kitajska) do 1,30 (Ruska federacija). Zadnja je po mnenju javnosti tudi najbolj odgovorna za vojno v Ukrajini (ocena 3,18 na lestvici od 1 do 4, pri čemer 1 pomeni, da sploh ni odgovorna, 4 pa, da je v celoti odgovorna). Del javnosti odgovornost za vojno v Ukrajini pripisuje ZDA (2,77) in Natu (2,47), sledijo Ukrajina (2,37), Belorusija (2,32) in Evropska unija (2,11) z manjšim deležem odgovornosti. Rusko krivdo za vojno javnost dodatno utemelji s strinjanjem s trditvijo, da je »ruska vojaška agresija na Ukrajino nedopustna« (ocena 4,17 na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »v celoti se strinjam«).

Krivdo za zadnji izraelsko-palestinski konflikt pa je ob koncu leta 2023 in na začetku leta 2024, ko je potekalo anketiranje, večina vprašanih pripisala Hamasu (ocena 3,15 na lestvici od 1 do 4, pri čemer 1 pomeni »sploh ni odgovoren«, 4 pa »v celoti je odgovoren«). Sledijo Izrael (3,00), ZDA (2,79) in Iran (2,45). V raziskavi SJM 2025/1, ki je potekala od maja do julija 2025, se je slovenska javnost strinjala z dvema trditvama v zvezi z dogajanjem v Gazi, in sicer: »Palestinci imajo pravico do svoje domovine; desetletja preganjanja je treba končati« (ocena 4,27 na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa pomeni »v celoti se strinjam«) ter »izraelska vojska v Gazi izvaja sistematični genocid« (3,92). S trditvama »izraelska vojska v Gazi ravna skladno s pravico do samoobrambe« (2,08) in »Palestince je treba iz Gaze izseliti« (1,93) se slovenska javnost v glavnem ne strinja.

V primeru ponovnega referenduma o članstvu Slovenije v Natu bi za članstvo glasovalo 53 % vprašanih, 20 % bi jih bilo proti, drugi ne vedo, kako bi glasovali, oziroma se referenduma ne bi udeležili (22 %) ali pa niso podali odgovora (5 %).

Članstvo Slovenije v Evropski uniji bi na morebitnem ponovnem referendumu podprlo 65 % vprašanih, proti bi jih bilo 14 %, 18 % ne ve, kako bi glasovali oziroma se referenduma ne bi udeležili, 3 % pa niso podali odgovora. Velika večina anketirancev se strinja s trditvami, naj »EU pri reševanju lastnih varnostnih

izzivov nastopa bolj samostojno in avtonomno» (ocena 4,06 na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »v celoti se strinjam«), naj »Evropska unija bolj krepi lastne vojaške zmogljivosti« (3,91) in naj »Evropska unija več vlaga v razvoj lastne vojaške industrije« (3,71). Večje opiranje Evropske unije na ZDA nima visoke podpore javnosti (2,20), prav tako ne zanašanje Evropske unije na to, da varnost vseh članic zagotavljata gospodarsko najmočnejši članici, Francija in Nemčija (2,69).

Zdi se, da je bilo po koncu mednarodnih operacij in misij v Afganistanu oziroma Iraku to področje mednarodnega angažiranja Slovenije v medijskem poročanju in javnih razpravah manj prisotno. Ponovno se je okrepilo ob nedavnih Natovih prizadevanjih za krepitev njegovega vzhodnega krila in vlogi Slovenije pri tem. Mednarodna varnostna prizadevanja slovenske države javnost v splošnem odobrava, saj njeno sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah podpira natanko polovica anketirancev, četrtnina ga ne podpira, ostali pa na to niso vedeli odgovoriti ali pa odgovora niso ponudili. To potrjuje dolgoletni trend rezultatov naših raziskav, saj se je le pred dobrim desetletjem (SJM 2012/1) zgodilo, da je bilo nasprotnikov sodelovanja Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah nekoliko več kot podpornikov, sicer pa je bila po letu 1999 podpora temu visoka ali zelo visoka. Po mnenju javnosti naj bi se slovenski vojaki angažirali predvsem v operacijah in misijah v državah Zahodnega Balkana, njihovo delovanje v afriških ali bližnjevzhodnih državah pa ima zelo nizko raven odobravanja. Tradicionalno gre večinska podpora javnosti operacijam in misijam, ki ne vključujejo nasilnega delovanja, razen v samoobrambi, torej humanitarnim operacijam, pokonfliktni obnovi brez uporabe orožja ter operacijam za vzdrževanje miru. Podpora sodelovanju Slovenske vojske v bojnih operacijah je zelo nizka. Tak odnos do potencialno nasilnega delovanja potrjuje tudi prepričanje večine javnosti, da bi morala Slovenija umakniti svoje pripadnike iz operacij mirovnih sil v tujini, če bi med njimi prišlo do žrtev. O Natovih misijah na njegovem vzhodnem krilu, konkretno v Latviji, na Slovaškem in v Romuniji, je javno mnenje deljeno, saj sta podpora in zavračanje tako rekoč identična (30 % proti 29 %), ob velikem številu odgovorov »ne vem« (37 %).

Tretjina vprašanih ne more oceniti, ali se Slovenija preveč, ravno prav ali pa premalo vključuje v reševanje varnostnih problemov v državah Zahodnega Balkana, med preostalimi pa večina (41 %) meni, da je tega vključevanja ravno prav, 13 % meni, da ga je premalo, 11 % pa, da ga je preveč.

Varstvo pred nesrečami

Spremljanje javnomnenjskih podatkov o varstvu pred nesrečami narekuje povečana ogroženost sodobnih družb zaradi podnebnih sprememb ter posledično vse pogostejših in intenzivnejših nesreč in drugih kriz, kar je mogoče prepoznati na globalni, regionalni in nacionalni ravni. Podatki o stanju v okolju in nesrečah¹⁰ nedvoumno dokazujejo, da je to vir ogrožanja, ki ga bodo morale države in mednarodne organizacije v prihodnje bistveno bolje obvladovati.

Slovenska javnost področje varstva pred nesrečami in njegove akterje dobro sprejema in podpira, kar potrjujejo prejšnje javnomnenjske raziskave (Malešič, 2014: 54), podpora pa je posredno razvidna tudi iz visoke stopnje zaupanja v prvine sistema in iz ocene uspešnosti njihovega delovanja ob nedavnih nesrečah (SJM 2024/1).

Tudi od Slovenske vojske javnost pričakuje, da nudi pomoč prizadetim ob nesreči. To je zelo verjetno posledica zaznave ogroženosti, o kateri smo poročali, pozitivne tradicije na tem področju in dejstva, da je vojska poklicna in se lahko bolje pripravi na eno od svojih temeljnih zakonskih nalog. Kot smo videli (Tabela 4), s trditvijo, naj »vojska pomaga ob naravnih, ekoloških in drugih nesrečah«, v raziskavi SJM 2023/2 soglaša 91 % vprašanih, ta naloga pa se v preferencah javnosti uvršča celo rahlo pred obrambo države, kar potrjuje dolgoletni trend. V raziskavi SJM 2024/1 relativna večina (44 %) celo meni, da bi vojska ob nesreči lahko sama takoj priskočila na pomoč, ne pa da čaka na poziv civilnih oblasti (41 %), kar pa bi bilo veliko odstopanje od demokratičnih standardov in urejenih civilno-vojaških razmerij. Večina vprašanih se strinja s trditvijo, da želi Slovenska vojska s sodelovanjem pri zaščiti, reševanju in pomoči ob večjih naravnih in drugih nesrečah predvsem pomagati prizadetim ljudem in jim zagotoviti večjo varnost (povprečna ocena 4,16 na lestvici 1 – »sploh se ne strinjam« – do 5 – »v celoti se strinjam«), ne pa da jo vodi želja po povečanju ugleda v družbi (2,82). Javnost tudi ne sprejema trditve, da sodelovanje vojske pri zaščiti, reševanju in pomoči pomeni postopno izrivanje civilnih organizacij iz tega procesa (2,25), niti trditve, da vojska zaradi tega ne posveča dovolj pozornosti svojim drugim nalogam, kot so bojna pripravljenost, izvajanje mirovnih operacij in pomoč policiji pri zaščiti meja (2,22) (Malešič, 2025(1)).

Podatki raziskave SJM 2024/1 kažejo, da se slovenska javnost med državami, od katerih najprej pričakuje pomoč ob nesreči, najbolj zanese na Avstrijo (28 %), sledijo

Hrvaška (22 %), Nemčija (6 %), Italija (4 %), Madžarska (2 %) in ZDA (1 %). Med pomembnimi mednarodnimi organizacijami se slovenska javnost najbolj zanese na EU (56 %), precej manj pa na Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (6 %), ZN (3 %) in Nato (2 %). Ob poplavah leta 2023 je Slovenija prek Mehanizma unije na področju civilne zaščite, Natovega Evro-atlantskega centra za usklajevanje pomoči ob nesreči ali pa neodvisno od tega prejela pomoč od Hrvaške, Italije, Nemčije, Poljske, Češke, Slovaške, Madžarske, Avstrije, Srbije, Bosne in Hercegovine, Španije, Francije in Ukrajine. V primeru požara na Krasu leta 2023 so v sklopu Mehanizma unije na področju civilne zaščite ali pa neodvisno od njega pomoč zagotovile Hrvaška, Slovaška, Avstrija, Italija, Romunija, Srbija in Madžarska. Slovenska javnost meni, da je v primeru naravne ali druge nesreče najpomembnejša oblika pomoči materialna (54 %), sledita psihološka (20 %) in denarna (19 %) pomoč. V obeh primerih nesreč je EU zagotovila finančno in druge oblike pomoči.

Kot smo omenili, je Slovenijo v zadnjih letih prizadelo več večjih naravnih in drugih nesreč. Anketirance smo prosili, naj ocenijo uspešnost delovanja sistema varstva pred nesrečami v treh nedavnih primerih. Najvišje so ocenili delovanje sistema ob požaru na Krasu (povprečna ocena 4,12 na lestvici od 1 – »zelo neuspešno« – do 5 – »zelo uspešno«), odzivanje na poplave je prejelo oceno 3,57, obvladovanje epidemije covid-19 pa 2,97.

Križanje podatkov pokaže, da pri oceni uspešnosti delovanja sistema ob konkretnih nesrečah tako rekoč ni značilnih razlik glede na spol, izobrazbo in regijsko pripadnost anketirancev, medtem ko so starejši v svojih ocenah delovanju sistema rahlo bolj naklonjeni. 58 % respondentov je poročalo, da so bili oni ali njihovi bližnji neposredno prizadeti zaradi covida-19. Križanje tega podatka s podatkom o uspešnosti delovanja sistema razkrije, da so bili tisti, ki so imeli neposredno izkušnjo s covidom-19, v svoji oceni celo nekoliko bolj naklonjeni odzivu sistema na epidemijo kot drugi. Vsekakor pa smo bili v primeru covida-19 vsi prebivalci vsaj posredno prizadeti, saj so bili mnogi ukrepi za zaježitev virusa v splošni veljavi (zaščitne maske, socialna distanca, testiranje, cepljenje, omejitve gibanja). Torej smo imeli izkušnjo z delovanjem sistema, četudi mi in naši bližnji nismo bili okuženi, hospitalizirani ali če naši bližnji zaradi virusa niso umrli. Tistih, ki so imeli izkušnjo s požarom na Krasu leta 2022, je bilo v vzorcu zelo malo, a tudi oni so bili v svojih ocenah delovanju sistema rahlo bolj naklonjeni kot drugi, medtem ko pri poplavah leta 2023 razlik v ocenah o uspešnosti delovanja sistema med prizadetimi in ostalimi tako rekoč ni.

Tabela 5: Uspešnost delovanja akterjev pri odpravljanju posledic nesreč

	Zelo neuspešna_i	Neuspešna_i	Niti neuspešna_i niti uspešna_i	Uspešna_i	Zelo uspešna_i	Ne vem	B.o.+
	1	2	3	4	5	-8	-9
a) Vlada	19,8	23,1	30,4	11,5	3,9	9,4	1,8
b) Slovenska vojska	4,0	3,4	14,2	42,3	25,3	9,2	1,6
c) Slovenska policija	3,6	4,3	22,2	39,7	17,9	10,8	1,5
d) Civilna zaščita	3,7	1,6	6,0	29,4	49,3	8,4	1,5
e) Gasilci	3,8	0,2	1,6	15,3	71,2	6,3	1,4
f) Humanitarne organizacije (Rdeči križ, Karitas ipd.)	3,0	2,3	13,3	39,1	30,2	10,5	1,6
g) Prostovoljna društva (taborniki, radioamaterji, potapljači ipd.)	2,9	1,8	10,7	33,6	30,4	19,0	1,7

Povprečne ocene uspešnosti delovanja posameznih akterjev:

a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.
2,51	3,91	3,73	4,32	4,62	4,04	4,09

Vir: SJM 2024/1.

Med posameznimi sodelujočimi so bili pri odpravljanju posledic nesreč najbolj ocenjeni gasilci (povprečna ocena 4,62 na lestvici od 1 – »zelo neuspešno« – do 5 – »zelo uspešno«), civilna zaščita (4,32), prostovoljna društva (4,09), humanitarne organizacije (4,04), Slovenska vojska (3,91) in policija (3,73). Najbolj kritična je javnost do odziva vlade (2,51) (Tabela 5). Uvrstitev navedenih akterjev odzivanja na nesrečo je enaka kot v raziskavi SJM 2015/1, takrat ob drugih primerih nesreč (prim. Malešič, 2016: 185). Zelo visoka ocena gasilcev ne preseneča, saj izhajajo iz lokalnega okolja in so pomemben del krizne socialne dinamike, ob nesrečah so zelo prepoznavni, njihovo odzivanje pa je običajno hitro in uspešno. Vse bolj je prepoznana tudi uspešna vloga civilne zaščite pri odzivanju na nesreče. Usklajenost delovanja omenjenih sodelujočih je javnost ocenila razmeroma slabo, saj 38 % vprašanih meni, da so delovali usklajeno, 21 % da ne, 39 % pa usklajenosti ni moglo oceniti (Malešič, 2025(1)).

Zaupanje v medije in druge vire informiranja v primeru nesreče

Po podatkih SJM 2024/1 je stopnja zaupanja v poročanje množičnih medijev o nesrečah razmeroma visoka (v seštevku je 64 % odgovorov »zaupam« in »povsem zaupam«). Po drugi strani pa se večina vprašanih strinja, da mediji ob nesrečah poročajo senzacionalistično (povprečna ocena na lestvici od 1– »sploh se ne strinjam« – do 5 – »v celoti se strinjam« – je 3,60), kar je do določene mere protislovno. Rezultati prav tako kažejo, da je javnost zadovoljna s pravočasnostjo poročanja medijev o nesreči, nekoliko manj pa z objektivnostjo in celovitostjo poročanja ter z usklajenostjo poročanja z organi s področja varstva pred nesrečami. Stopnja zaupanja ob pojavu nesreče presega zaupanje, ki ga mediji uživajo v normalnih razmerah, saj raziskava kaže, da tradicionalni mediji (TV, radio in časopisi) na lestvici zaupanja od 0 do 10 v povprečju dosegajo oceno 4,09. Raziskava tudi pokaže, da so bili deleži anketiranih, ki so bili aktivni na družbenih omrežjih, naslednji: do neke mere je bilo aktivnih 29 %, precej 12 % in v veliki meri 7 %. Zaupanje v družbena omrežja med tistimi, ki so bili v njih aktivni, je prisotno do neke mere (53 %), precej (5 %), zelo malo (26 %) ali pa sploh nič (6 %). Petina vprašanih je v zvezi s komentiranjem vsebin o poplavah, požarih, covidu-19 in podobnih dogodkih uporabljala nove tehnologije in družbena omrežja (Malešič, 2025(1)).

Raziskava SJM 2024/1 kaže, da je v Sloveniji glavni vir obveščanja javnosti o naravnih nesrečah in sistemu varstva pred nesrečami televizija (70 %), sledijo internet (61 %), radio (42 %) in spletna omrežja (Facebook, X, TikTok) (31 %). Pomen drugih virov informiranja, kot so knjige, brošure, letaki ter informacijske kampanje, je zanemarljiv. Podatki omogočajo sklep, da so tradicionalni množični mediji še vedno pomemben vir informiranja o nesrečah in pri odzivu nanje, vse bolj pa se uveljavljajo tudi internetni viri in družbena omrežja. Večina si želi, da bi pristojni prebivalce o veliki nevarnosti alarmirali in obveščali tudi po pametnih telefonih (66 %), 10 % jih temu nasprotuje, ostali pa tega ne morejo oceniti. V pripravi je projekt SI-ALARM, ki bo to omogočal. Prvi test je bil izveden 28. septembra 2025.

Zaključek

Holistični pogled na podatke, ki jih prinašajo raziskave SJM o varnosti, nas napečuje k zaključku, da se v Sloveniji ljudje v zadnjem obdobju počutimo vse manj varno, med posameznimi dejavniki ogrožanja varnosti države pa so okoljski viri

na vrhu lestvice zamenjali socialno-ekonomske vire ogrožanja. Verjetno socialno-ekonomski determinizem (pomen tovrstnih virov ogrožanja, vrednot in ciljev države), ki smo ga zaznali v preteklih javnomnenjskih raziskavah, popušča pod težo spremenjenih varnostnih razmer. Vojaška ogroženost je bistveno močnejše zaznana kot v preteklosti, vendar je še vedno pri dnu lestvice, saj drugi viri ogrožanja dosegajo višje vrednosti. Pomen vojaških groženj drugih držav pa ni več zanemarljiv, kot je veljalo do nedavnega.

Zelo verjetno tudi zaznana ogroženost vpliva na dejstvo, da se spremenljivke, povezane z obrambo, v zavesti javnosti krepijo, saj od tega trenda odstopa le to, da javnost ne podpira obrambne vzgoje srednješolcev. Tako je obramba Slovenije kot vrednota občutno pridobila pomen, v nujnost obstoja Slovenske vojske verjame vse več ljudi, pričakovanje, da se bodo obrambni izdatki zniževali, ni več tako izrazito kot v preteklosti, večji pa je tudi delež tistih polnoletnih prebivalcev, ki bi se v primeru agresije na državo borili z orožjem ali pa bi se branili in upirali na kak drug način. Zaupanje v institucije, ki zagotavljajo varnost države, je v povprečju zelo visoko, to zlasti velja za gasilce in pripadnike civilne zaščite. Zaupanje v nacionalnovarnostne institucije je višje kot zaupanje v mednarodne varnostne strukture, te pa uživajo več zaupanja kot domače politične institucije. »Uniformirane« institucije so v povprečju bistveno bolj zaupanja vredne kot institucije zakonodajne, izvršne in sodne oblasti. Med temi ima sodna veja oblasti večje zaupanje javnosti kot zakonodajna in izvršna.

Zaupanje v Slovensko vojsko je ob splošnem nezaupanju v institucije sorazmerno visoko, vendar nižje od globalnega povprečja, ki ga je pokazala primerjalna analiza držav. Vse več ljudi je prepričanih, da ima Slovenska vojska prihodnost, njene pričakovane naloge pa so skladne z zakonsko opredelitvijo. Javnost večinsko podpira obstoječi približno 15-odstotni delež žensk v Slovenski vojski, zavrača nižanje izobrazbenih standardov za zaposlitev v njej in ni naklonjena ponovni uvedbi obveznega služenja vojaškega roka. Ocena delovanja Slovenske vojske in njen ugled v družbi nista na visoki ravni.

Po mnenju javnosti v svetu k varnosti najbolj pozitivno prispeva Evropska unija, najbolj negativno pa Ruska federacija, ki je tudi najbolj odgovorna za vojno v Ukrajini, medtem ko EU nosi najmanjšo odgovornost. Krivdo za vojno v Gazi javnost najbolj pripisuje Hamasu, najmanj pa Iranu. Velik del javnosti meni, da Izrael v Gazi nad Palestinci izvaja sistematičen genocid.

Morebitna ponovitev referendumu o članstvu Slovenije v Natu in EU bi bila zelo uspešna, javnost pa izkazuje visoko podporo prizadevanjem EU za večjo samostojnost in avtonomijo pri reševanju lastnih varnostnih izzivov ter krepitvi lastnih vojaških zmogljivosti in pri vlaganju v evropsko vojaško industrijo.

Podpora javnosti sodelovanju Slovenije v mirovnih operacijah in misijah je v zadnjem obdobju visoka in stabilna, zlasti glede operacij v slovenski sosesčini, ki ne vključujejo uporabe sile oziroma je ta lahko uporabljena le v samoobrambi. Mnenje javnosti o Natovih misijah na vzhodnem krilu, konkretno v Latviji, na Slovaškem in v Romuniji, je deljeno.

Sistem varstva pred nesrečami uživa visoko zaupanje javnosti, prav tako je visoko ocenjena uspešnost delovanja njegovih akterjev pri odpravljanju posledic nesreč, zlasti gasilcev in pripadnikov civilne zaščite. Možnosti za še uspešnejše delovanje sistema so v večji usklajenosti njegovih akterjev. Zaupanje v poročanje medijev ob nesrečah je višje kot zaupanje v medije v običajnih razmerah, vse bolj pa se na področju varstva pred nesrečami uveljavlja vloga novih družbenih medijev, kar je razvidno iz deleža aktivnih uporabnikov družbenih omrežij, uporabe teh medijev za komentiranje nesreč in iz prevladujoče želje anketiranih, da bi pristojni prebivalce o veliki nevarnosti alarmirali in obveščali tudi po pametnih telefonih.

Literatura in viri

- COVID-19 Coronavirus Pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus/>, 1. 8. 2025.
- Covid-19 sledilnik. Stanje covid-19 v Sloveniji, dostopno na: <https://covid-19.sledilnik.org/sl/stats>, 5. 6. 2025.
- CRED 2023 Disasters in Numbers. UC Louvain, 2024.
- Garb, Maja, Marjan Malešič. 2016. The causes of trust and distrust in the military. *Defense and security analysis*, (32): 1, 64–78.
- Geneva Academy. Today's Armed Conflicts. <https://geneva-academy.ch/galleries/today-s-armed-conflicts>, 30. 7. 2025.
- Gritten, David in Imogen Foulkes. Israel has committed genocide in Gaza, UN commission of inquiry says. BBC, 16. 9. 2025.
- IAGS, Resolution on the Situation in Gaza, <https://genocidescholars.org/wp-content/uploads/2025/08/IAGS-Resolution-on-Gaza-FINAL.pdf>, 15. 9. 2025.
- Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2024, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/letnoMO_2024_spr.pdf, 20. 8. 2025.
- Malešič, Marjan, Vinko Vegič. 2007. Javno mnenje o varnostnih temah: splet naključij ali dosleden vzorec?. *Teorija in praksa*, (44): 1/2, 49–66.
- Malešič, Marjan. 2025(1). Evropska in slovenska javnost o varstvu pred nesrečami. *Ujma* (39), v tisku.
- Malešič, Marjan. 2023. Javnomnenjska zaznava okoljske varnosti v Sloveniji. *Teorija in praksa*, (60): 4, 729–752.

- Malešič, Marjan. 2025(2). Metode in oblike nenasilnega odpora med vojno v Ukrajini. *Teorija in praksa*, (62): 3, 505–526.
- Malešič, Marjan. 2014. Slovenska javnost: spoznavni in zaznavni vidiki varnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Miller, V. Peter. 2017. Is There a Future for Surveys? *Public Opinion Quarterly*, (81): Special Issue, 205–212.
- MMC RTV SLO <https://www.rtv slo.si/slovenija/francesca-albanese-genocid-v-le-tu-2025-pomeni-da-nam-je-vsem-spodletelo/751459>.
- MMC RTV SLO <https://www.rtv slo.si/svet/bliznji-vzhod/vojna-v-gazi/zn-ov-porocevalec-izrael-strada-gazo-to-je-genocid/753717>.
- SJM 2012/1; SJM 2015/1; SJM 2023/2.; SJM 2024/1.; SJM 2025/1.
- Zakon o obrambi. Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo in 95/15.

Priloga:**PREGLED ZNANSTVENORAZISKOVALNEGA DELA OBRAMBOSLOVNEGA
RAZISKOVALNEGA CENTRA V OBDOBJU 2022–2025**

NASLOV PROJEKTA	TRAJANJE	VODJA	POVZETEK
P5-0206 Obramboslovje	1.1.2024–31.12.2027	dr. Marian Malšič	Raziskovalni program Obramboslovje je osnova za razvoj in nadgradnjo vsebin s področja obramboslovja, vojaških študij, sociologije vojske in mednarodne varnosti. Prispevamo k razvoju in preverjanju različnih teorij o nacionalni in mednarodni varnosti, ki temeljijo na empiričnih podatkih in primerjalnih metodah. Ker novi viri ogrožanja silijo države k povezovanju na nadnacionalni ravni, moramo tudi znanstveniki pri raziskovanju stremeti k povezovanju raziskovalnih naporov in spoznanj v mednarodnem okolju. To pomeni, da raziskovalne ugotovitve primerjamo na mednarodni ravni v okviru strokovnih združenj, kot so ISA RC01, IUS, ERGOMAS, ter v raziskovalnih projektih, ki jih financira Evropska komisija ali jih vodijo Geneva Centre for Democratic Control of the Armed Forces, European Crisis Management Academy in drugi. Program vključuje različne raziskovalne teme, med katerimi so take, ki predstavljajo kontinuiteto glede na prejšnja obdobja raziskovanja, druge pa so nove. Članice in člani raziskovalne skupine imamo akademsko izobrazbo iz različnih družboslovnih disciplin, kar zagotavlja interdisciplinarnost raziskovanja. Predlagani program tematsko pokriva štiri stebre: vire ogrožanja, mednarodno in regionalno varnost, krize (nesreče) in odziv nanje ter izbrane teme iz vojaške sociologije. Med viri ogrožanja obravnavamo vojno v Ukrajini, ki ogroža varnost evropske celine in drugih delov sveta. Posvečamo se tudi politični radikalizaciji in terorizmu, kibernetiskim grožnjam, organiziranemu kriminalu in družbenim posledicam nedelovanja kritične infrastrukture. V okviru mednarodne in regionalne varnosti analiziramo geostrateške spremembe v mednarodni varnostni arhitekturi v luči agresije Ruske federacije na Ukrajino, vlogo mednarodnih varnostnih organizacij in ovire, s katerimi se te soočajo pri zagotavljanju mednarodne varnosti. Obravnavamo tudi vprašanja regionalne varnosti, zlasti v jugovzhodni Evropi, ter poskuse izgradnje miru in obnove s konflikti prežetih družb v tej regiji. Podrobno proučujemo secesionistične poskuse v Bosni in Hercegovini ter na severu Kosova. Različni viri ogrožanja povzročajo kompleksne krize, ki so skupaj z odzivom nanje prav tako predmet našega proučevanja. Posebej se osredotočamo na specifična vprašanja, povezana s krizo in odzivom nanjo: koordiniranost kot končni cilj, improvizacija kot endemična značilnost odziva na krizo, paradoksalno vedenje akterjev in breme kompleksne krize v kritičnih poklicih (zdravstvenem, policijskem in vojaškem). Raziskovalna skupina proučuje globalne vojaške trende, ki so posledica regionalnih konfliktov in drugih kriz. Pozornost namenjamo vlogi, strukturi in organiziranosti sodobnih oboroženih sil. Posebej se osredotočamo na civilno-vojaška razmerja v zahodnih demokratičnih državah, saj imajo civilni voditelji vse manj vojaškega znanja in izkušenj, medtem ko je vojska pogosto politizirana. Pomembno vprašanje je uporaba zasebnih vojaških in varnostnih organizacij v oboroženih spopadih, zlasti v luči mednarodnega humanitarnega prava. V tem kontekstu raziskujemo še dve temi: sodobno vojaško družino v luči klasičnih konceptov institucije in družine ter domoljubno zavest mladih. Pri iskanju odgovorov na raziskovalna vprašanja, navedena v programu, uporabljamo večmetodski pristop: pregledno študijo, intervju, primerjalno metodo, eksperimentalno metodo, (javno)mnenjsko raziskavo, analizo statističnih podatkov, fokusne skupine in kvalitativno modeliranje.

V5-2150 Podnebno pogojene naravne nesreče in odziv sistema ZRP v RS	1.10.2021–31.3.2023	dr. Miro Haček	V okviru projekta smo dosegli naslednje temeljne cilje: izvedli smo analizo normativnega okvira za organiziranje in delovanje na področju zaščite, reševanja in pomoči na ravni lokalne samouprave (občin) v Republiki Sloveniji; pripravili mednarodno primerjalno analizo (izbrane države članice EU) in pregled implementacije aktivnosti na področju organiziranja in delovanja sil zaščite, reševanja in pomoči ob primeru podnebno pogojenih naravnih nesreč; analizirali delovanje sistema zaščite, reševanja in pomoči ob večjih nesrečah v zadnjih desetih letih v Sloveniji ter ustreznost odzivanja na ravni mestnih občin, občin s sedežem upravnih enot in manjših občin; preučili morebitna odstopanja med različnimi tipi lokalnih skupnosti pri izvajanju aktivnosti ter sodelovanje z regijsko in državno ravno na področju izvajanja ukrepov zaščite, reševanja in pomoči. Uresničitev navedenih ciljev je omogočila oblikovanje predlogov za javnopolitične izboljšave ter usmeritve pri nadaljnjem uvajanju sprememb pri odzivu na podnebno pogojene naravne nesreče na lokalni, regionalni in državni ravni.
N5-0178 ERC - Anksioznost v »razdeljenih mestih« pokonfliktnih družb: razvoj in testiranje inovativnih pristopov v procesih izgradnje miru	1.9.2021–31.8.2023	dr. Rok Zupancič	Osrednji cilj projekta je bil odgovoriti na vprašanje, kako zmanjšati medetnično distanco med ljudmi, ki so bili prej vpleteni v oborožene spopade, in nasploh izboljšati medetnične odnose v pokonfliktnih družbah. Inovativnost projekta Anksioznost miru je v interdisciplinarni zasnovi, ki povezuje več disciplin, ki doslej še niso bile integrativno in hkrati uporabljene v študijah pokonfliktnih družb: i) študije izgradnje miru za razumevanje strukturnih dejavnikov in poskusov izgradnje miru v različnih mestih pokonfliktnih družb (zlasti sociološki in politološki vidiki); ii) (socialna in politična) psihologija v namen identifikacije anksioznosti, ki se pojavljajo v specifičnem kontekstu pokonfliktnih okolij; iii) telesno orientirani pristopi, ki črpajo iz nevrobiologije in nekaterih drugih disciplin, za pojasnjevanje, kako anksioznost v pokonfliktnih družbah zavira poskuse zmanjševanja medetnične distance.
V5-2152 Krepitev domoljubne in državljanske zavesti med mladimi	1. 10.2021–30. 9. 2023	dr. Vladimir Preblič	V raziskavi smo analizirali pomen domoljubja med mladimi, opredelili različne oblike domoljubja in ga jasno ločili od nacionalizma, s katerim se pojem domoljubja pogosto neupravičeno enači. Na tej podlagi smo z vidika aplikativnosti teh konceptov določili mesto in pomen domoljubja v slovenski šoli ter pomen državljske in domovinske vzgoje v predmetnikih slovenskih osnovnih in srednjih šol. Pripravili smo akcijski načrt za ohranjanje in širjenje državljske in domovinske pismenosti, vključno s specifičnimi varnostno-obrambnimi tematikami, med osnovnošolci in srednješolci ter za ohranjanje relativno visoke stopnje zavedanja nujnosti obrambe države, vloge vojske in domoljubja v družbi. Raziskali smo pozitivne in negativne vidike sistematičnega vključevanja domoljubnih vsebin med mladimi, kar poleg posledic na področju državljskega aktiviranja vpliva tudi na izgradnjo boljše samopodobe in aktivno vključevanje mladih v sistem nacionalne varnosti. Za dosego ciljev in namena raziskave smo raziskovalci uporabili kombinacijo več znanstvenih metod in tehnik, med katerimi posebej izpostavljamo izvedbo longitudinalne ankete na področju domovinske in državljske pismenosti med osnovnošolci in srednješolci v Sloveniji.

N5-0222 Politični potencial teorij zarote, študija Poljske in Slovenije	1. 1. 2022–31. 12. 2025	dr. Miro Haček	Leto 2020 je bilo za večino družb po svetu izjemno nenavadno zaradi izredno težkih razmer, ki jih je povzročila pandemija in s katerimi so se morale spoprijeti vse države. Pandemija je prizadela skoraj vsa področja življenja. Omejitve, ki so jih družbam in posameznikom nalagale vlade, so znatno omejile ustavne državljanske svoboščine in sprožile pomembne odzive z vidika ustavnega in političnega sistema ter val čustev, povezanih s pandemijo. Začela so se pojavljati nova družbena gibanja in reaktivirati obstoječa, ki ta čustva kanalizirajo ter članom in podpornikom omogočajo izpolnjevanje tistih potreb, katerih zadovoljevanje je bilo med pandemijo onemogočeno ali oslABLJENO. Raziskovalni projekt se osredotoča na določen del teh pobud, ki izvirajo od spodaj navzgor, in sicer na civilnodružbena gibanja, ki temeljijo na teorijah zarote. Teorije zarote so opredeljene kot pojasnjevalna prepričanja o skupini akterjev, ki se na skrivaj dogovarjajo za dosego zlonamernih ciljev. V kriznih časih ljudje tovrstne teorije podpirajo veliko bolj množično. Tak način razmišljanja očitno uspešneje deluje v situacijah, ki jih je težko racionalno razložiti in ki ne ponujajo enostavnih rešitev. Globalna pandemija je aktivirala zlasti tri skupine gibanj, ki temeljijo na teorijah zarote in ki jih podrobneje preučujemo: (1) anti-COVID; (2) anti-5G; in (3) nasprotniki cepljenja. Vsa tri gibanja povezuje virus SARS-CoV-2. V primeru gibanj anti-COVID je pojav virusa sprožil val špekulacij, ki se lotevajo različnih vidikov pandemije, od dvomov o izvoru virusa do dvomov o njegovem obstoju. Raziskovanje učinkovitih cepiv in perspektiva množičnih (ponekod obveznih) cepljenj sta nasprotnikom cepljenja dali novo energijo. Razvoj tehnologije 5G je bil razlog, da jo obtožujejo povzročitve pandemije in njenih domnevno negativnih vplivov na zdravje.
---	-------------------------	----------------	---

J5-50161 Socialnoekološki dinamični modeli duševnega zdravja: breme kompleksne krize med zaposlenimi v kritičnih poklicih	1. 1. 2024–31. 12. 2026	dr. Janja Vuiga Beršnak	Projekt Socialnoekološki dinamični modeli duševnega zdravja: breme kompleksne krize med zaposlenimi v kritičnih poklicih sistematično analizira socialnoekološki kontekst duševnega zdravja (DZ) zaposlenih v kritičnih poklicih (KP) (zdravstvo, vojska, policija) v Sloveniji in Avstriji v času kompleksne krize, pri čemer upošteva dejavnike tveganja in zaščite na individualni, mikro-, mezo- in makroravni. KP so izpostavljeni visokemu tveganju za duševne motnje, kot so stres, izgorelost, anksioznost, depresija in posttravmatska stresna motnja, saj se morajo na krizo odzvati prvi in se z njo takoj spopasti, običajno z velikimi časovnimi omejitvami za odzivanje in prilagajanje razmeram. Njihov odziv vpliva na splošni odziv družbe in države. Pandemija covid-19 je primer najnovejše kompleksne krize, ki je vplivala na družbo na različnih področjih življenja. V obeh državah je bila ugotovljena raziskovalna vrzel pri naslavljanju duševnega zdravja zaposlenih v KP. Za izboljšanje njihove prihodnje pripravljenosti in v podporo odpornosti, saj so družbeni steber v vsaki krizi, je potreben večdimenzionalni pogled na tveganja v kritičnih poklicih. Opazujemo socialnoekološki kontekst trenutnega in dolgoročnega duševnega zdravja zaposlenih v KP, da bi razvili in preizkusili model dejavnikov, ki vplivajo na izide njihovega duševnega zdravja (stres, izgorelost, anksioznost, depresija, posttravmatska stresna motnja) v krizi (pandemija). Raziskava se osredotoča na dva glavna cilja: 1) oceniti DZ zaposlenih v KP v času kompleksnih kriz ter opredeliti dejavnike tveganja in zaščite z uporabo socialnoekološkega modela; 2) upoštevati pomen strukturno utemeljenih neenakosti med spoloma v opazovanih ospoljenih organizacijah in njihovo povezavo z DZ v krizi. Spol uporabljamo kot analitično kategorijo v kombinaciji z drugimi dejavniki v okviru socialnoekološkega modela. Za preučevanje dejavnikov, ki vplivajo na DZ zaposlenih v KP na individualni, mikro-, mezo- in makroravni, uporabljamo interdisciplinarne raziskovalne metode ter vključujemo kvantitativne in kvalitativne analize podatkov. Uporabljamo zaporedni raziskovalni pristop; v prvi fazi smo zbirali in analizirali kvalitativne podatke, v drugi fazi pa zbiramo in analiziramo kvantitativne podatke. Intervjuje z zaposlenimi v KP analiziramo po dvostopenjskem postopku z uporabo induktivnega in semantičnega pristopa na podlagi tematske analize ter analize na več ravneh. Raziskovalni postopek poteka tako: 1) Preučitev dejavnikov, ki napovedujejo DZ na individualni, mikro-, mezo- in makroravni, z uporabo najsoodobnejših raziskovalnih metod za preučevanje vsake ravni posebej in v medsebojni interakciji. 2) Socialnoekološko modeliranje in nadgradnja modela, ki smo ga razvili v prejšnji raziskavi (MilFam), za merjenje dejavnikov tveganja in zaščite za duševno zdravje. 3) Analiza DZ zaposlenih v KP iz feministične perspektive ob upoštevanju značilnosti vojaškega, zdravstvenega in policijskega poklica, ki izhajajo iz strukturnih in družbenih značilnosti. 4) Proučevanje povezav med različnimi ravnmi preventivnih ukrepov, pripravljenosti zaposlenih v opazovanih organizacijah, organizacijsko kulturo in posameznikovo sposobnostjo obvladovanja kriznih razmer. Projekt je sestavljen iz šestih delovnih sklopov, izvajata pa ga slovenska in avstrijska raziskovalna skupina. Zasnova dveh držav omogoča analizo na ravni politike ter združuje retrospektivne in prospektivne raziskovalne načrte za preučevanje DZ in izpostavljenosti krizam znotraj držav in poklicev ter med njimi, kar doslej še ni bilo izvedeno. Ustanovljen je bil svetovalni odbor strokovnjakov, ki svetuje ob dveh glavnih mejnikih projekta. Projekt vodi k inovativnemu razumevanju DZ zaposlenih v KP v času krize, prejšnje raziskovalne načrte pa dopolnjuje s sistematičnim vključevanjem in usklajevanjem več ravni analize, ki so v raziskavah duševnega zdravja pogosto zanemarjene.
---	-------------------------	-------------------------	---

Zadrževanje kadra v Slovenski vojski - ZA KADR SV23	3.1.2024–30.11.2025	dr. Janja Vuga Beršnak	Človek je ključen in hkrati najbolj tvegan dejavnik zagotavljanja varnosti v organizaciji. Do določene mere je pridobivanje novih kadrov koristno, vendar se je treba zavedati, da visoka fluktuacija, nesistematična obravnava odhodov in njihovih vzrokov ter stalno iskanje novih kadrov lahko tudi za vojaško organizacijo predstavljajo varnostni izziv in vplivajo na uspešnost njenega delovanja. Predani, ustrezno usposobljeni, zavzeti in v organizacijo dolgoročno vključeni pripadniki so temelj njenega uspešnega delovanja ter zagotavljanja varnosti oziroma širše kulture organizacijskega varnostnega vedenja in vrednot, ki jih želi SV razviti pri pripadnikih. Vojaška organizacija zato izkazuje interes, da z ustreznimi pristopi ustvarja pogoje za zadovoljitev virov zunanje motivacije (npr. konkurenčno plačilo in druge ugodnosti) ter za krepitev notranje motivacije z uporabo pristopov in politik, ki krepijo socializacijo, vrednote SV, pozitivne in spoštljive odnose poveljnikov do podrejenih ter odnose v delovni skupini, kar prispeva k ustvarjanju razvojno naravnane, spodbudnega in podpornega delovnega okolja, v katerem si posameznik želi delati, k njemu prispevati in v njem dolgoročno ostati. Raziskava Vojaškospecifični dejavniki tveganja za dobrobit in zdravje vojaških družin (Vuga Beršnak et al., 2022) je pokazala, da so odnosi na delovnem mestu, fleksibilnost ter odnos nadrejenega izjemno pomembni dejavniki, ki krepijo ali slabijo zadovoljstvo. Poleg mikroravni delovnega okolja raziskava izpostavlja tudi mikroraven družinskega okolja, ki prav tako lahko pomembno vpliva na zadovoljstvo in namero pripadnika, da ostane zaposlen. Ne smemo spregledati povezave med interesom za zaposlitev v SV in uresničevanjem pričakovanj s strani SV. Če Slovenska vojska pozna glavne motivatorje za zaposlitev pripadnikov in jim omogoča opravljanje pričakovanega dela, je večja verjetnost, da bodo zadovoljni in ostali zaposleni v njej. Raziskava na vzorcu mladih različnih profilov (družboslovnih in naravoslovno-tehničnih) (Rosulnik in Vuga Beršnak, 2019) je pokazala, da si mladi na delovnem mestu želijo koristno uporabiti svoje znanje. Pomembno jim je spodbudno delovno okolje, naklonjeno sodelovanju, pripadnosti in samostojnosti, zanemariti pa ne gre niti prihodka in socialne varnosti. Namen projekta je celovit pregled stanja na področju zadrževanja kadrov in odhodov iz Slovenske vojske ter prepoznavanje in predlaganje kontekstualno (družbeno in kulturno) ustreznih ukrepov za zadrževanje kadrov na različnih ravneh. Skladno s potrebami Slovenske vojske se osredotočamo na kategorijo vojakov in vojakin, saj je največja potreba po zadrževanju kadra prav med njimi. Raziskava temelji na mešanih metodah, pri čemer kvalitativne metode informirajo oblikovanje merskega instrumenta ter preverjanje prisotnosti, moči in vzročnih povezav s pomočjo kvantitativne metode. Raziskovalni proces je razdeljen v več faz, zato da bi posamezne faze ponudile delne rezultate, ki omogočajo tudi ukrepanje. Temeljni cilj projekta je predlagati konkretne in našemu okolju ustrezne ukrepe na makrosistemski in mikroravni delovnega okolja ter družine.
---	---------------------	------------------------	--

1.10.2024–30.9.2026

dr. Jelena Juvan

Raziskovanje odnosa mladih do vojaškega poklica v Sloveniji sega v leto 1985, ko je Obramboslovni raziskovalni center Fakultete za družbene vede začel triletni raziskovalni projekt Slovenci ter vojaško-obrambni in obramboslovni poklici. Že pred tem, od sredine šestdesetih let, so v Jugoslaviji izvedli nekaj študij o odnosu mladine do vojaškega poklica in o njihovi motiviranosti za ta poklic. Te raziskave so bile omejene na populacijo vojaških obveznikov, izvajale pa so jih institucije, ki so bile del vojaške organizacije. Projekt, ki se je v Sloveniji začel leta 1985, je bil pri nas prvi primer neodvisnega družboslovnega raziskovanja motiviranosti mladih za vstop v vojaške poklice.

Obramboslovni raziskovalni center je podobne raziskave, ki proučujejo subjektivne in objektivne dejavnike, ki mlade spodbujajo k sodelovanju z oboroženimi silami ali pa jih od njega odvrčajo, izvedel še v letih 1989, 1997, 2000, 2003 in 2006. V obdobju, ki je sledilo, je bilo v Sloveniji izvedenih še nekaj raziskav, katerih namen je bil ugotoviti interes slovenske mladine za vojaški poklic. V prvi fazi projekta smo analizirali pretekle raziskave in ključne ugotovitve, pri čemer smo izhajali iz predpostavke, da je za razumevanje sedanjih stališč mladih do vojaškega poklica treba poznati tudi pretekle trende. Raziskava temelji na upoštevanju sodobnih trendov pri določanju položaja vojaške organizacije in vojaškega poklica v družbi, normativnih in sistemskih značilnosti popolnjenja Slovenske vojske ter sprememb vrednostnih sistemov mladih, ki vplivajo na njihov interes za šolanje in opravljanje zahtevnejših poklicev.

Namen projekta je ponuditi celotno sliko o stališčih in vrednotah mladih v sodobni slovenski družbi, o trgu dela in pozicioniranju mladih na trgu dela ter identificirati odnose do vojaških poklicev, od nizko do visoko specializiranih. Odnos mladih do vojaških poklicev je treba postaviti v širši kontekst slovenske družbe in njenih sprememb ter v širši kontekst trga dela, na katerega vplivajo številni dejavniki.

Raziskava temelji na mešanih metodah, kot so anketni vprašalnik, fokusne skupine in analiza trga dela. Raziskovalni proces je razdeljen v več faz, ki vsaka zase predstavljajo zaključeno celoto rezultatov oziroma poročilo. Na osnovi sinteze ugotovitev v vseh fazah projekta bomo dobili sliko pričakovanj in interesa mladih, ki jih zanima vojaški poklic, glede njihove morebitne poklicne kariere v Slovenski vojski kot tudi sliko pričakovanj, interesa in motivov mlajše kategorije zaposlenih v Slovenski vojski glede nadaljevanja njihove poklicne poti v Slovenski vojski.

V5 - 24003 Religiozna in duhovna oskrba za pripadnike Slovenske vojske v 21. stoletju	1.10.2024–30.9.2026	dr. Miha Šimac / na FDV dr. Jelena Juvan V sodobnem svetu, v katerem se soočamo s kompleksnimi izzivi in nenehnimi spremembami, postaja vloga duhovne oskrbe v vojaških organizacijah še pomembnejša. V Slovenski vojski (SV) sistem celostne oskrbe, ki vključuje tudi religiozno in duhovno oskrbo, že vrsto let deluje, vendar se sooča z izzivi, ki izhajajo iz spreminjajočih se potreb vojakov in sodobnega varnostnega okolja. Predlagani raziskovalni projekt se osredotoča na priložnost za krepitev učinkovitosti religiozne in duhovne oskrbe v Slovenski vojski z namenom izboljšanja in prilagodljivosti. Cilj projekta Religiozna in duhovna oskrba za pripadnike Slovenske vojske v 21. stoletju (REL-DUH SV) je trislopeski in se začne s temeljito analizo obstoječega stanja duhovne oskrbe v SV. Ta analiza vključuje intervjuje z vojaškimi kaplani, pastoralnimi asistenti in vojaki, pregled relevantne dokumentacije ter analizo predpisov. Na podlagi ugotovitev analize primerjamo sisteme duhovne oskrbe v izbranih tujih državah, s poudarkom na dobrih praksah in modelih, ki bi jih lahko implementirali v SV. V naslednji fazi preučujemo možnosti nadgradnje in prestrukturiranja sistema duhovne oskrbe v SV. To vključuje analizo SWOT obstoječega sistema, razvoj modelov za nadgradnjo in prestrukturiranje ter evalvacijo teh modelov glede na njihovo učinkovitost, izvedljivost in sprejemljivost za različne deležnike. Na podlagi izbranih modelov bo projekt oblikoval konkretne smernice in načrt ukrepov za implementacijo nadgrajenega sistema duhovne oskrbe. Smernice bodo vključevale jasne definicije vlog in odgovornosti, načine zagotavljanja duhovne oskrbe v različnih kontekstih (doma, na mednarodnih misijah, v kriznih situacijah) ter mehanizme za spremljanje in evalvacijo implementacije. Pomemben del projekta je spodbujanje sodelovanja med vsemi relevantnimi deležniki, vključno z vojaškimi kaplani, pastoralnimi asistenti, poveljstvom SV in verskimi skupnostmi (medverski dialog). Projekt bo razvil tudi modele za vključevanje duhovnikov in verskih delavcev iz različnih v Sloveniji priznanih verskih skupnosti v sistem duhovne oskrbe, s poudarkom na spoštovanju verske svobode, medverskega dialoga in vključenosti vseh pripadnikov SV. Predvideni rezultati raziskovalnega projekta bodo pomembno vplivali na delovanje SV in širšo slovensko družbo. Celovita analiza obstoječega stanja bo omogočila prepoznavanje ključnih izzivov in potreb, primerjava s tujino pa bo ponudila dragocena izhodišča za nadgradnjo sistema. Razviti modeli, smernice in načrt ukrepov bodo postavili temelje za sodobno in učinkovito duhovno oskrbo, ki bo v celoti zadovoljevala potrebe vojakov v 21. stoletju. Razen tega, da bo izboljšal učinkovitost zagotavljanja religiozne in verske oskrbe vojaških oseb v SV, bo projekt prispeval h krepitvi odpornosti in stabilnosti SV kot celote. Obenem se v tem nemirnem času odpira tudi področje razumevanja sodelovanja med civilnim delom družbe in oboroženimi silami; posebno pozornost pa si zaslužita tudi medverski dialog in sodelovanje v državi priznanih verskih skupnosti, ki že imajo svoje predstavnike v oboroženih silah, ter tistih, ki bi ta interes morda izkazale v prihodnosti.
---	---------------------	--

V5-24007 Makroekonomski učinki članstva RS v NATO	1.10.2024–30.9.2026	dr. Črt Kostevc / na FDV dr. Ljubica Jelusič	Članstvo v zvezi NATO ima kompleksne posledice za gospodarstva držav članic. Te vključujejo učinke na varnost, stabilnost in na geostrateške implikacije ter tudi neposredne in posredne makroekonomske učinke izdatkov za obrambo. Članstvo izboljšuje varnostno okolje, kar zmanjšuje politična tveganja in privablja tuje naložbe ter spodbuja gospodarsko rast. Po drugi strani zahteva pomembne reforme na področju upravljanja vojaških in gospodarskih struktur. Namen projekta je celovita analiza več dimenzij sodelovanja v NATO s poudarkom na ekonomskih vidikih. Ti vključujejo: 1) Izboljšanje varnosti: Večja varnost, ki izhaja iz članstva v NATO, zmanjšuje politična tveganja in spodbuja domače ter tuje vlagatelje. Povečane naložbe prispevajo k gospodarski stabilnosti in trajnostni rasti. 2) Strateški vidiki: Razvoj obrambno-industrijske baze je povezan z nacionalnimi zmogljivostmi STEM in s padcem industrijske proizvodnje. Analiza mora zajemati trende v civilno-vojaških prizadevanjih. 3) Vidik sodelovanja: Sodelovanje zaveznikov pri izgradnji vojaških zmogljivosti ima dolgo zgodovino, vendar je zaradi razdrobljenosti evropske obrambno-industrijske baze pogosto omejeno. Uspešni skupni oborožitveni programi običajno vključujejo malo partnerjev in jasnega vodjo. 4) Ekonomski vidiki, med katere sodijo: • Institucionalne reforme: Članstvo zahteva obsežne reforme, ki izboljšujejo upravljanje, in transparentnost ter zmanjšujejo korupcijo. To vodi k večji produktivnosti, rasti in povečuje zaupanje vlagateljev. • Gospodarska rast, razvoj, javnofinančni vidiki in tehnološki napredek: Sprejemanje naprednih vojaških tehnologij pogosto prinaša tehnološke preboje, ki se prenašajo v civilno uporabo ter izboljšujejo inovativnost in konkurenčnost gospodarstva. • Razvoj človeškega kapitala: Investicije v izobraževanje in usposabljanje za vojaške namene povečujejo raven znanja in spretnosti delovne sile ter krepijo konkurenčnost gospodarstva.
Slovenske izkušnje iz mednarodnih operacij in misij (SVK-MOM)	1.10.2024-30.9.2026 (PREKINITEV)	dr. Ljubica Jelusič	Projekt je bil namenjen analizi in evalvaciji slovenskih praks ter izkušenj iz sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah, pri čemer bi bili obravnavani predvsem tisti vidiki MOM, ki jih zagotavlja Ministrstvo za obrambo, torej udeležba Slovenske vojske in civilnih funkcionalnih strokovnjakov. Časovno obdobje, ki bi ga projekt v empiričnem delu podrobno zajel, je zadnje desetletje pri anketiranju udeležencev oziroma čas od leta 2014 dalje za analizo in evalvacijo slovenskega sodelovanja v MOM. Poleg proučevanja preteklih izkušenj in primerjav z že izvedenimi projekti bi projekt zajel tudi trenutno stanje sodelovanja SV in CFS v MOM. Analizirane bi bile pravne podlage za sodelovanje na MOM. Na podlagi ugotovitev iz zaključenih in trajajočih MOM bi bili pripravljeni predlogi za izboljšanje delovanja SV in CFS v MOM, koncepti izboljšanja civilno-vojaškega sodelovanja v MOM ter priročnik o MOM, namenjen seznanitvi širše strokovne visokošolske ter univerzitetne javnosti o pomenu in vlogi sodelovanja Republike Slovenije v različnih MOM. Projekt bi bil namenjen tudi popularizaciji pridobljenih spoznanj v znanstvenih in strokovnih publikacijah ter v sredstvih javnega obveščanja. Izvedbo projekta je naročnik »zaradi varnostnih razlogov« prekinil 17. 12. 2024.

Iz dokumentacije ORC zbrala: Neža Geč

Uredil: Marjan Malešič